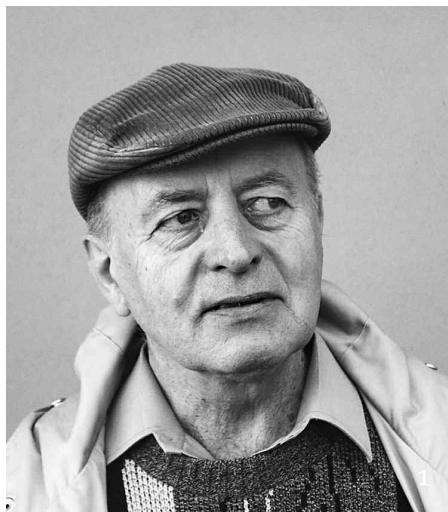

Smutné 75. narozeniny Štěpána Husáka

Na samém konci prvního válečného roku, dne 31. prosince 1939, se v Brně narodil RNDr. Štěpán Husák, CSc., významný botanik a dlouholetý člen redakčního kruhu (od r. 1973) a redakční rady (od r. 1990) časopisu Živa. Těšili jsme se spolu s ním na jeho „půlkulaté“ narozeniny, ale Štěpánův pozemský život se bohužel uzavřel krátce před nimi. Ještě v polovině srpna 2014 botanizoval a odebíral vzorky sedimentů na svých milovaných Lednických rybnících, ale nečekaná a rychle postupující zákeřná nemoc ho připravila o život 25. října 2014 v hospici v Rajhradě.

Štěpánův životní běh a jeho profesní vývoj od absolventa Střední zahradnické školy v Lednici na Moravě (1960) přes vedoucího zahradníka v brněnské univerzitní botanické zahradě (1960–66), a postupně technika (do r. 1972), odborného (do r. 1982) a nakonec vědeckého pracovníka Botanického ústavu Akademie věd (1988) je příkladem, jak houževnatým úsilím, pílí a neutuchající snahou poznávat nové skutečnosti se nadaný člověk může dobrat až k vysoké odbornosti v oboru, který má rád. Pěstování rostlin a studium rostlinného světa do značné míry určovaly život Štěpána Husáka. S nadšením se v době Mezinárodního biologického programu (IBP, 1965–74) podílel na produkčním ekologickém výzkumu jihomoravských pobřežních mokřadů a nivních luk, z nějž také vzešla jeho diplomová práce externího studenta nynější Masarykovy univerzity v Brně, obhájená v r. 1972. Posléze se stejně nadšeně, zprvu pod vedením tehdejšího ředitele Botanického ústavu Československé akademie věd Slavomila Hejného (viz Živa 2012, 4: LXXII) a později samostatně, zabýval fytoocenologií a synekologií především vodní a bažinné, a také ruderalní vegetace na území celého Československa. Spolupracoval přitom s mnoha dalšími botaniky, na Slovensku zejména s Helenou Otáhelovou. Jeho kandidátská dizertace, obhájená v r. 1988, je založena na kombinaci fytoocenologického a produkčního ekologického přístupu k makrofytní vegetaci Lednických rybníků a jejich pobřeží. Štěpán prošel třemi současnými úseky Botanického ústavu: v Brně (1966–72), Průhonických (1972–82) a Třeboni (1982–2014). Členem Hydrobotanického oddělení ústavu, které mělo své hlavní pracoviště v Třeboni, se stal již jako průhonický zaměstnanec. V r. 1976 stál při zrodu jedinečné treboňské venkovní sbírky vodních a bažinných rostlin střední Evropy, spojené se záchranými kultivacemi ohrožených druhů. Třeboňská sbírka se postupně rozrůstala a nyní představuje největší sbírku svého druhu v Evropě. V ní má Štěpán Husák svůj nejlepší pomník.

Nejdůležitější výsledky Štěpánovy vědecké a odborné práce najdete podrobně popsané v článku L. Adamce a J. Květa k jeho 70. narozeninám (Živa 2010, 1: IV–V).

1 Štěpán Husák v r. 2010.

Foto L. Kováčik

2 Vodanka žabí (*Hydrocharis morsus-ranae*) ve Sběrce vodních a mokřadních rostlin Botanického ústavu Akademie věd ČR v Třeboni. Foto A. Kučerová

3 a 4 Štěpán Husák v terénu u Schwandorfu v Bavorsku (obr. 3) a při následném určování rostlin.

Snímky J. Lukavského

5 V treboňské sbírce se studenty tehdejší Biologické fakulty JU v Českých Budějovicích v r. 2006. Foto E. Koutecká

O 10 let dříve zhodnotil jeho působení v oboru botaniky autor i této vzpomínky v článku k jeho šedesátinám (Preslia 2000, 72: 543–552). Článek je doplněn seznamem asi 170 všech jeho publikací vydaných do té doby. Seznam čeká na svou aktualizaci a odhadujeme, že bude mít nyní kolem 300 položek. Článků v impaktovaných vědeckých časopisech se Štěpán Husák mnoho neuveřejnil, ale bohaté výsledky jeho vegetačních studií, především stojatých i tekoucích vod a mokřadů téměř ze všech koutů České a Slovenské republiky, najdeme zejména v jeho asi 50 výzkumných zprávách vypracovaných pro různé instituce (především státní ochrany příro-

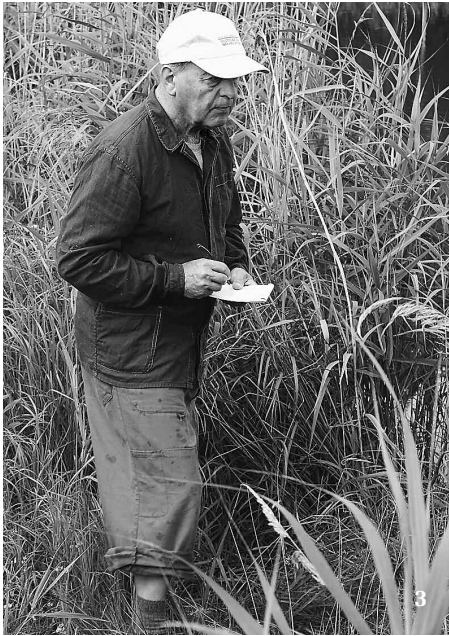
dy), dnes převážně uložených v knihovně Botanického ústavu AV ČR, v. v. i., v Třeboni. Zůstanou cenným zdrojem výchozích údajů pro posuzování vývoje nejen vegetace, ale přírody vůbec v posledních 40 letech. Vodohospodářské praxi pomáhá klasifikace vodních a bažinných makrofyt jako indikátorů míry saprobního zatížení jejich stanovišť, kterou navrhl ve spolupráci s Vladimírem Sládečkem.

V posledních letech se věnoval především do stěžejního botanického díla Květena ČR (rody bublinatka – *Utricularia*, hvězdoš – *Callitriche*, čeleď vodankovitých – *Hydrocharitaceae*) a především systematicky zpracovával své rozsáhlé herbářové sběry a předával je do průhonického herbáře pro potřeby dalších generací.

Štěpánovo poznávání a hodnocení mokřadní a vodní vegetace však značně přesahuje středoevropský rámec. Podnikal studijní cesty po různých částech světa tak, jak mu to umožňovaly politické poměry a jeho finanční možnosti. Do r. 1989 cestoval převážně do přírodně pozoruhodných území v Sovětském svazu a ostatních „socialistických“ zemích, ale také do Egypta a Severní Ameriky, tam na pozvání bratra žijícího v Kanadě. Po r. 1989 se spektrum Štěpánových zahraničních cest a pobytů rozšířilo o Velkou Británii a další do té doby nám obtížně přístupné evropské země, také např. Izrael a Austrálii. Všude neúnavně sbíral rostliny do českých a slovenských herbářových sbírek.

Pro náplň činnosti botanických společností – Československé (ČSBS), kam Štěpán vstoupil v r. 1963, a po r. 1993 České (ČBS) a Slovenské, byl velkým přínosem v r. 1988 jeho podnět k založení Pracovní skupiny pro studium makrofyt vod a mokřadů při Geobotanické sekci ČSBS, která úspěšně fungovala přes 20 let. V rámci činnosti této pracovní skupiny byly každoročně organizovány neformální hydrobotanické určovací kurzy na terénní stanici Lužnice a víkendové exkurze na botanicky zajímavé mokřady České republiky a Slovenska, občas i s mezinárodní účastí. Na těchto akcích se za více než 20 let vystřídalo mnoho desítek hlavně studentů i mladých začínajících botaniků. Tím se v naší botanické obci výrazně rozšířily znalosti vodních a mokřadních rostlin a jejich biotopů. Slovenská botanická společnost ocenila v r. 2000 zásluhy Štěpána Husáka o poznání flóry a vegetace Slovenska medailí J. L. Holubyho. V redakčním kruhu a později v redakční radě Živy působil Štěpán Husák přes 40 let! A přispěl do časopisu množstvím článků (např. Živa 2001, 3: 115 a 2: 57–58; 1999, 3: 117–118; 1991, 5: 202–203). Pro své bohaté znalosti našich mokřadů a mělkých vod byl také po mnoho let činný v expertní skupině českého Ramsarského výboru (pro plnění Ramsarské úmluvy o ochraně mokřadů mezinárodního významu) a významně se přitom podílel na sestavení klasifikovaného seznamu mokřadů České republiky.

Pro dokumentaci a propagaci práce a výsledků treboňského úseku Botanického ústavu Akademie věd mají značný význam Štěpánovy pečlivé fotografické a někdy i písemné záznamy důležitých událostí. To se týká i dokumentace treboňské části limnologických kurzů UNESCO, které ústav

od r. 1986 pořádal každoročně po více než 20 let spolu s Limnologickým ústavem Rakouské akademie věd v Mondsee a univerzitou IHE-UNESCO v Delftu v Nizozemsku. Nejen odborné školení, ale i seznamování účastníků (téměř výhradně z rozvojových zemí) s naším každodenním životem leželo Štěpánovi vždy na srdci.

Cennou pomocí rozvoji vysokého školství na jihu Čech bylo jeho mnohaleté působení na fakultách přírodovědecké a zemědělské Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kde se s jeho přednáškami počítalo i v tomto akademickém roce. Od 90. let 20. stol. vyučoval a vedl praktická cvičení zejména v kurzech hydrobotaniky, dendrologie a mezinárodní ochrany ohrožených rostlin. Bakalářské a magisterské studentské diplomové práce vedl Štěpán Husák nejen na Jihočeské univerzitě, ale též na jiných českých vysokých školách.

Těšila ho ale především terénní práce – obcházení rybníků, brodění málo přístup-

nými pobřežními porosty, a péče o rostliny ve Sbirce. Vždy ochotně určoval rostliny kolegům i zvědavým zájemcům z řad veřejnosti. Popularizace odborných a vědeckých poznatků a vysvětlování způsobů pěstování různých typů rostlin byly činnosti, v nichž vynikal. Kromě mnoha časopiseckých článků a veřejných přednášek má autorský podíl na několika vědecko-popularizačních knihách, např. z edice Živou přírodou vydaných Nakladatelstvím Academia. Učil také citlivému přístupu k rostlinám. Poslední zveřejněné Štěpánovy odborné názory obsahuje rozhovor pro měsíčník Třeboňský svět z jara 2014. Je příznačně uveden Štěpánovým výrokem: „Rostlina je dar, který musíte cítit jak nosem, tak srdcem.“

Opomenout nelze ani jeho bohatou činnost, kterou je možno nazvat „společenskou“ v tom nejlepší smyslu. Aniž by zapomínal na svůj vřelý vztah k rodnému Brnu a drahé jižní Moravě, začlenil se po přestěhování do Třeboně rychle do

veřejného a společenského života a vyoral zde hlubokou brázdu. Účastnil se za ložení a pak se stal členem výboru Spolku přátel Třeboně, po mnoho let byl členem redakční rady výše zmíněného časopisu Třeboňský svět, kam hojně přispíval např. svými rozhovory s významnými Třeboňáky a články upozorňujícími na pozoruhodné dřeviny i jiné rostliny v regionu. Jako člen komise pro životní prostředí a ekologii Rady města Třeboně pomáhal hlavně při péči o veškerou městskou zeleň. Třeboňský dámský klub na poděkování jmenoval Štěpána svým čestným členem za jeho přednášky a besedy o výtvarném využití rostlin. Botanickou osvětu šířil i mezi místními zahrádkáři a baráčníky. Třeboňští občané ho znali, vážili si ho a velice želí jeho odchodu z tohoto světa. Je třeba dodat, že i v těžkých dobách komunistického režimu si Štěpán uchovával občanskou čest a slušnou dávku odvahy. Dne 21. srpna 1969 jen o vlásek unikl zatčení při brněnských demonstracích proti sovětské okupaci, leckteré normalizační zlořády pak otevřeně kritizoval a nebál se ani dopisovat do rozhlasové stanice Hlas Ameriky.

Za veškerou práci a činnost si Štěpán Husák zaslouží náš vděk a upřímný dík. A za celoživotní podporu a pomoc Štěpánovi při jeho práci děkujeme hlavně jeho obětavé manželce Anežce Husákové. I obě jeho dcery, Lucie a Jitka, si zaslouží dík za péči o svého otce. Společně s nimi jsme se 31. října 2014 s ním rozloučili a poděkovali za jeho život a dílo při smutné bohoslužbě v chrámu sv. Vavřince v Kloboukách u Brna. Hned tak se nezacelí mezera, kterou Štěpánův odchod zanechal v jeho rodině, v řadách botaniků, dobrých lidí i aktivních občanů a mezi jeho kolegy a přáteli.

Jan Květ ve spolupráci s Andreou Kučerovou, Lubomírem Adamcem a Janem Pokorným

Redakční rada a redakce Živy ztratily Štěpánovým odchodem nejen odborníka, ale i milého přítele a týmového člověka.

